

Slatkovodno ribarstvo na Novosadskom sajmu

Uvod

Slatkovodno ribarstvo Jugoslavije kao dio jugoslavenske privrede i poljoprivrede dijeli danas u potpunosti njihovu sudbinu. To znači da je bremenito problemima proizvodnje, ekonomske, financijske i organizacijske naravi. Dapače, može se reći da su neki od tih problema i izrazitiji, jer je slatkovodno ribarstvo mala privredna grana sa specifičnim problemima, koje teško rješava. Te probleme ne može nametnuti ni našem društvu da ih ono rješava izvan utvrđenog sistema i sistemskih normi. Radi toga se može postaviti pitanje svrhe i opravdanja nastupa slatkovodnog ribarstva na Novosadskom sajmu, jer ta priredba košta i tereti ionako velike troškove mahom malih ribarskih organizacija, a s druge strane postoji sumnja u pozitivne rezultate.

Odlučili smo se da nastupimo na ovogodišnjoj jesenskoj sajamskoj priredbi. Tu je odluku donijela Skupština Poslovne zajednice i bez nekih uvjeravanja i nagovaranja predstavnika sajma. Smatrali smo, da slatkovodno ribarstvo treba biti na jednoj ovakvoj sajamskoj priredbi stalno prisutno, da se prezentira javnosti i potrošačima i da pokuša skrenuti pažnju na sebe i svoje probleme društveno političkih faktora. Međutim, svi smo suglasni da ovaj nastup u prvom redu treba biti zajednički, organiziran po Poslovnoj zajednici, da mora biti stalan, planski, osmišljen i stručno vođen.

Sadašnje stanje slatkovodnog ribarstva, te planovi i pravci razvoja

Na jednom panou na našem štandu smo prikazali tabelu proizvodnje i ulova slatkovodne ribe u 1985. i 1990. godini po republikama i pokrajinama.

Referat sa Skupštine Poslovne zajednice slatkovodnog ribarstva Jugoslavije održane u okviru »Ribarskih dana (na 22. Međunarodnom jesenjem Novosadskom sajmu od 1—6. 10 1985.)

Tabela 1

SR i SAP	Slatkovodna riba	tona
SFRJ	40 250	77 690
B i H	4 000	6 000
Crna Gora	1 500	2 150
Hrvatska	19 500	29 200
Makedonija	2 200	10 140
Slovenija	1 100	1 200
Srbija	11 950	29 000
Srbija van ter. SAP	1 850	13 000
SAP Kosovo	500	1 200
SAP Vojvodina	9 600	14 800

Ta je tabela iz nesuđenog Društvenog dogovora o zajedničkim osnovama za unapređenje ribarstva za razdoblje 1986—1990. Kako je prijedlog za Društveni dogovor rađen u 1984, to je za 1985. izvršena procjena. Podaci su dati od strane republičkih i pokrajinskih komiteta za poljoprivredu, a na temelju podataka službene statistike i ribarskih organizacija. Moramo konstatirati, da ni jedni ni drugi podaci nisu pouzdani, da ni Poslovna zajednica nije dosad uspjela osigurati redovit dotok realnih i usklađenih proizvodnih podataka, pa nažalost nemamo jedan pravi oslonac za procjenu, prijedloge i odlučivanje. Mi se ipak moramo izjasniti o ovim podacima. Smatramo da je procjena za 1985. godinu bar za 5.500 tona previsoka. Naša sadašnja procjena za proizvodnju u 1985. godini izgleda ovako:

Šaranski ribnjaci	27 000 ha	28 100 tona
Pastrvski ribnjaci	25 ha	3 400 tona
Otvorene vode		3 000 tona
	Ukupno	35 500 tona

Što reći o programu razvoja i planiranoj proizvodnji od 77 690 tona u 1990. godini. Poslovna zajednica i Grupacija slatkovodnog ribarstva su prihvatile srednjoročni plan razvoja slatkovodnog ribarstva za razdoblje 1981—1985. na ukupno 58 725 tona ribe sa 30 500 ha šaranskih i 36 hektara pastrvskih ribnjaka. Pošto taj plan nije ni približno ostvaren, a Društveni dogovor s planiranom proizvodnjom od 77 690 tona nije potpisan, to smatramo da se treba zadržati na vrijednostima zacrtanim tekućim srednjoročnim planom, tj. 50 000 tona konzumne slatkovodne ribe i 8 725 tona nasadne ribe, dakle ukupno 58 725 tona.

O pravcima razvoja slatkovodnog ribarstva nisu još dovoljno sagledani svi faktori koji ih uslovljavaju, nisu izdiskutirani niti znanstveno utvrđeni. Ocjenjujući i kritički se osvrćući na pređeni razvoj, mogli bi naznačiti osnovne smjernice i pravce, a to bi bili:

Šaransko ribnjačarstvo

— Investicionu izgradnju u prvom redu usmjeriti na rekonstrukciju postojećih ribnjačarskih površina s malim prinosima s ciljem postizanja optimalnih prinosa, a najmanje 1 600 kg/ha.

— Izgradnju novih ribnjaka planirati i provoditi samo tamo gdje su uslovi za proizvodnju optimalni, troškovi izgradnje snošljiviji, te da garantiraju rentabilnu proizvodnju s modernom tehnologijom na manjim površinama pojedinih ribnjaka (tabli) i minimalnim prirastima ribe od 1 800 kg/ha.

— Povećati i ustabiliti proizvodnju na svim ostalim ribnjačarskim površinama na minimum 1 450 kg/ha, što bi omogućilo da se na ukupnim površinama postignu prinosi 1 600 kg/ha.

— Povećati i ustabiliti proizvodnju mlađa savlađivanjem moderne tehnologije, uspješnim suzbijanjem bolesti, selekcijom i uzgojem novih rasa i hibrida riba.

— Izvoz ribe (i ostalih proizvoda ribarstva — rakova, žaba, pijavica, puževa) treba da postane zadatak cijele grupacije i svih ribarskih organizacija ali ne deklarativno nego planskom proizvodnjom ribe za izvoz.

A to znači: da svaka ribarska organizacija koja želi izvoziti mora posebno u posebnim ribnjacima i posebnom tehnologijom proizvoditi kvalitetnijeg mršavog šarana dobre kvalitete mesa, soma, somića, linjaka, štuke, smuđa, nasadne ribe. Mora proizvesti ribu (i ostale proizvode) na vrijeme kada ih koje tržište treba — Italija u proljeće i ljeti, Njemačka u proljeće i jesen, Austrija u proljeće i jesen itd. Utovar ribe, kvalitetna voda, transport, moraju biti brzi, kvalitetni, besprijekorni.

Ovdje nećemo govoriti o izvoznim organizacijama, konkurenciji, komercijalnim problemima, ali one svoj dio posla moraju obavljati daleko kvalitetnije nego što to sada rade.

— I pored momentalno vrlo nepovoljnih uvjeta i odnosa treba prići postepenom osvajanju kompletnih, dopunskih proizvodnji na šaranskim ribnjacima u svrhu povećanja prinosa ribnjaka, rentabilneta, obrta kapitala, kao što su uzgoj patoka, ovaca itd.

Pastrvsko ribogojstvo

— Investicijama u nove površine i kapacitete prilaziti tek onda kada su postojeći dotjerani, modernizirani da daju minimalni (planski) prinos od 191 tone po hektaru.

— Investicije u sasvim nova pastrvska ribogojilišta kod sadašnjih kreditnih mogućnosti i uvjeta, stanje tržišta i problema hrane za ribe, čini se da nisu preporučljive, pa bi svi potencijalni investitori morali imati čvrste argumente njihove opravdanosti.

— Problem proizvodnje hrane za pastve i uvoza hrane naročito startera je sigurno danas jedan od ključnih problema.

Sadašnja devizna situacija i propisi su učinili da se taj problem teško zajednički rješava, pa se svatko parcijalno snalazi kako može, a mnogi se i ne snalaze. Moramo učiniti zajedničke napore, preko Poslovne zajednice, da se pokuša riješiti proizvodnja domaćih startera i finišera za mlađ (2a, 2b) kao i hrane za matice.

Novi devizni zakon, koji će već važiti u 1986. godini, vjerovatno će regulirati uvozna prava i prava na otkup deviza putem općih udruženja i komora. Mi moramo hitno reagirati, zajednički nastupati putem Poslovne zajednice, kako bi osigurali nužne količine startera i hranu za mlađ riba. Hrana za konzumnu ribu (br. 3 i 4) bi se i dalje osiguravala putem lokalnih fabrika stočne hrane.

Prerađivačka industrija slatkovodne ribe

— I pored nerazvijenosti, malih kapaciteta, malog postotka prerade slatkovodne ribe, mi već sada možemo govoriti o prerađivačkoj industriji slatkovodne ribe (Irida Daruvar, Ribarstvo Rijeka Crnojevića, te prerađivački pogon Ribarskog gazdinstva Beograd, Ribarskog gazdinstva »Đerdap« Kladovo, »Bosuta-Sremska Mitrovića).

— Prerađivačka industrija u narednom srednjoročnom razdoblju treba da postane motorni faktor povećanja proizvodnje slatkovodne ribe kao njene sirovine sa minimalnom proizvodnjom 5 000 tona prerađevina, što znači cca 7 000 tona prerađene ribe kao sirovine. Ta sirovina u prvom redu treba da bude glavaš i to bijeli — srebrni glavaš iz šaranskog ribnjačarstva i kalifornijska pastva ispod i iznad osnovne pecature (200—250 grama) iz pastrvskog ribogojilišta. Cijene ribe kao sirovine za preradu moraju biti povoljnije, niže, nego cijene ribe koja se prodaje u živom i svježem stanju.

— Prerađivačka industrija treba da u narednom periodu stvori mogućnosti razgranate prodaje ribe u prvom redu u općoj trgovačkoj mreži u cijeloj zemlji.

u našem turizmu, kroz cijelu godinu, bez sezona prodaje.

— Prerađivačka industrija treba da u narednom razdoblju otvori mogućnosti plasmana prerađevina slatkovodne ribe u izvozu, u prvom redu na nova tržišta i tako nadoknadi veliki pad izvoza žive i svježe ribe.

Dosadašnji nastupi slatkovodnog ribarstva na Novosadskom sajmu

Slatkovodno ribarstvo je u organizaciji Poslovne zajednice, odnosno njenog prethodnika Poslovnog udruženja »Kornatexport-Import, prisutno na Novosadskom sajmu kao stalan izlagač još od 1974. godine. I prije toga je učestvovala na nekoliko priredaba, koje nisu međutim ostavile znatnijeg traga iza sebe.

Priredbe 1974, 1975, 1976. i 1977. su bile najobimnije, najkvalitetnije i sa najvećim rezultatima. Naš štand je imao i do 450 m², a na njemu su izlagali naši brojni inozemni partneri opremu za ribarstvo i svoje proizvode. Ta je sva oprema poslije izložbe na sajmu bila otkupljena za naše ribarske organizacije uz obilatu pomoć Novosadskog sajma putem osiguranja deviza, uvoznih dozvola i ostale komercijalno stručne pomoći.

Koncepcija ovih priredbi je bila didaktično-komercijalna, s naglaskom prezentacije razvoja ribarstva, njegovih dostignuća i djelatnosti. To je pokazano kroz uvećane fotografije, crteže, parole i napise, te izložbom eksponata ribarskih proizvoda.

Živa riba u akvarijima je uvijek bila centralni i najatraktivniji dio naše izložbe. Tokom trajanja sajma su organizirane razne manifestacije kao: ribarski dan, okrugli stol, konferencija za štampu. Oni su bili kvalitetni, dobro posjećeni i prezentirani javnosti putem sredstava informiranja. Naše izložbe su posjećivali i najviši državni rukovodioci i brojni predstavnici najviših društveno političkih i privrednih organizacija.

Komercijalna strana naših nastupa na Novosadskom sajmu je bila i njihova najslabija strana, naročito što se tiče zaključivanja komercijalnih poslova. No, to ni nije tada bila njihova stvrha niti naša ambicija, jer smo ribu prodali na domaćem i stranom tržištu putem drugih načina komercijalnih kontakata i susreta.

I pored kritika i dilema, opća je ocjena da su ti prošli nastupi slatkovodnog ribarstva na Novosadskom sajmu bili uspješni, svrsishodni i korisni.

U godinama 1978. i 1979. je došlo do prekida našeg sudjelovanja na Novosadskom sajmu radi reorganizacije Poslovnog udruženja u Poslovnu zajednicu, radi pogoršanog ekonomskog položaja Ribozajednice, a i ribarskih organizacija, a i radi suprotnih stajališta o svrsishodnosti.

U 1984. je slatkovodno ribarstvo, u zajednici s morskim, nastupilo na sajmu u organizaciji i pod firmom beogradske vanjsko-trgovačke organizacije Centrocoop. Ponovili bi ukratko ocjenu tog nastupa u Po-

slovnoj zajednici, da je za nas bio pomalo kapitulanski i da je imao glavni cilj afirmaciju organizatora, a ne ribarstva.

Buduća suradnja slatkovodnog ribarstva odnosno Poslovne zajednice sa Novosadskim sajmom

Za konačna opredjeljenja našeg budućeg sudjelovanja svakako nam manjka iskustvo i ocjena ovogodišnjeg, tekućeg nastupa. I pored toga možemo konstatirati, da je opće raspoloženje u ribarstvu, da se suradnja i prisustvo ribarstva na sajamskim priredbama treba ustaliti, planirati u svim godišnjim planovima, kako ribozajednice tako i svih ribarskih organizacija. Svakogodišnje kolebanje treba da ustupi mjesto blagovremenim pripremanjima, utvrđivanju koncepta, precizno postavljenim zadacima i njihovom izvršavanju.

Kako koncipirati osnovne ciljeve i zadatke naših budućih nastupa na sajmu? Kako razriješiti stalno prisutno dilemu proljetna ili jesenja sajamska priredba?

Iznijet ćemo ovom prilikom naša razmišljanja i prijedloge, o kojima se trebaju izjasniti i odlučiti ribarske organizacije, Poslovna zajednica i Novosadski sajam.

1. Poslovna zajednica treba, počev od 1985. godine, stalno organizirati nastup cjelokupnog slatkovodnog ribarstva na Novosadskom sajmu, kako svojih članica tako i svih ostalih ribarskih organizacija, na kolektivnom štandu. Taj nastup trebaju Ribozajednica i sve ribarske organizacije planirati u svojim godišnjim planovima poslovanja.

2. Svake druge godine — 1985, 1987. nastup bi imao više manifestacioni didaktički karakter, na kojem bi se ribarstvo prezentiralo javnosti sa svojim dostignućima u proizvodnji i preradi ribe. Organizirali bi se ribarski dani na kojima bi se iznijeli rezultati i dostignuća ribarstva i dodijelila priznanja organizacijama i pojedincima na temelju usvojenog Pravilnika o dodjeli zlatne i srebrne medalje slatkovodnog ribarstva. Eventualno bi se organiziralo proizvodno takmičenje uz suradnju komore i Novosadskog sajma i ovom prigodom dodijelile nagrade. Organizirali bi se stručni sastanci obiju stručnih sekcija za šaransko i pastvrsko ribnjačarstvo (a svake slijedeće godine na ribnjačarstvima).

Proizvođači ribarske opreme i repromaterijala bi imali svoje mjesto na ovim priredbama kao i do sada.

Na ovako zamišljen način, svake druge godine bi na Novosadskom sajmu bila jedna opsežnija manifestacija i skup svih ribara Jugoslavije.

3. Svake druge godine poslije ovih manifestacionih, Poslovna zajednica bi organizirala zajedničku komercijalnu priredbu — štand na proljetnoj sajamskoj priredbi na manjoj površini (recimo 30—50 m²). Cilj te priredbe bi bio prezentacija u prvom redu produkata prerađivačkih organizacija, organizacija degustacija, ugovaranje komercijalnih poslova i prodaje. Za tu priredbu bi se moglo ukomponirati i komerci-

jalna prezentacija žive ribe po kvaliteti, po rasama, vrstama, kao i njeno komercijalno ugovaranje. Svi proizvodi bi se davali na ocjenjivanje ocjenjivačkoj komisiji, kao i svi ostali proizvodi, pa bi tako i ribarski proizvodi bili u mogućnosti da se uspoređuju, da se međusobno takmiče za naklonost potrošača i trgovačke mreže, kao i inozemnih kupaca.

Smatramo da bi na ovako zamišljen način nastupi slatkovodnog ribarstva i Poslovne zajednice na Novosadskom sajmu pridonijeli afirmaciji slatkovodnog ribarstva kao privredne grane, afirmaciji, propagandi i povećanju potrošnje slatkovodne ribe u svježem i prerađenom stanju, te razvoju proizvodnje, struke i ribarske nauke.

Očekujemo da će ove sugestije i prijedloge prihvatiti ribari, ribarske organizacije i Skupština Poslovne zajednice.

Posebno očekujemo da će ovaj koncept prihvatiti Novosadski sajam i svesrdno pomoći ribarstvu da i ostali odlučujući faktori pomognu naša nastojanja. U prvom redu tu mislimo na sredstva javnog informiranja, privredne komore i opća udruženja, te organizaciju STOFO.

Pozivajući Vas na naš ribarski prijem i degustaciju ribljih proizvoda, želimo Vam da se i narednih godina srećemo na ribarskim danima Novosadskog sajma, a našim gostima ugodno ribarsko društvo.

CVJETAN BOJČIĆ, dipl. inž.